

3. Етика бізнесу й екологічні стандарти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.procreditbank.com.ua/about/business-ethics-and-environmental-standards/>
4. Лебедевич С.І. Методичні проблеми впровадження екологічного аудиту в лісопромисловому комплексі України / С.І. Лебедевич, У.П. Федунік // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2005. – Вип. 200: [У 4 т.]. Т. 2. – С. 421-427.
5. Максимів Л.І. Механізм формування системи екологічного аудиту в Україні / Л.І. Максимів // Регіональна економіка. – 2004. – №2. – С. 174-181.
6. Методические и нормативно-аналитические основы экологического аудирования в Российской Федерации / [А. М. Карелов, Г. А. Беллер, В. М. Бусыгина и др.]. Часть 1. – М.: НИЦ “Экобезопасность”, 1998. – 535 с.
7. Новак У.П. Концепція розвитку екологічного аудиту в системі інвестиційного забезпечення галузі / У.П. Новак // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. – Львів: НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.10. – С. 71-77.
8. Про екологічний аудит: Закон України від 24 червня 2004 р, № 1862 – IV. – Урядовий кур’єр. – 2004, № 150.
9. Сидорчук В.Л. Развитие экологического аудита в сфере природопользования и охраны окружающей среды: теория, методы и практика / В.Л. Сидорчук. – М.: НИИ-Природа, РЭФИИ, 2002. – 458 с.
10. Сорокин Н.Д. Вопросы экологического аудита / Н.Д. Сорокин. – СПб.: Экополис и культура, 2000. – 352 с.
11. Федунік У.П. Становлення екологічного аудиту в Україні / У.П. Федунік // Науковий вісник УкрДЛТУ: зб. наук.-техн. праць. – Львів: УкрДЛТУ. – 2004. – Вип. 14.4. – С. 230-234.

УДК 658.15: 336.01

Костецький В.В.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів суб’єктів
господарювання і страхування
Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ ПІДПРИЄМСТВА ВІД ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

Постановка проблеми. Фінансова діяльність підприємства пов’язана з багатьма ризиками. Вплив цих ризиків став особливо відчутним із переходом на ринкові засади господарювання. Серед усіх ризиків діяльності суб’єктів господарювання, фінансові ризики є основними, оскільки ставлять під загрозу подальшу успішну діяльність підприємства. Їхня дія обумовлює зниження фінансових результатів і фінансової стійкості підприємства. Тому, важливу роль в управлінні фінансовими ризиками підприємства відіграє механізм нейтралізації ризиків, який передбачає їх страхування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження сутності фінансових ризиків та методології їх нейтралізації присвячені праці Бланка І.А. [2], Вишнівської Б. [3], Говорушко Т.А. [4], Горбач Л.М. [5], Крамаренка Г.О., Чорної О.Є. [6], Яришко О., Ткаченко Є., Кукушкіної М. [10] та ін., які зробили ґрунтовні дослідження в цій сфері. Проте у науковій літературі немає однозначності в трактуванні сутності фінансових ризиків та їхнього місця у системі господарської діяльності підприємства. Одні фахівці розглядають фінансові ризики як окремий вид ризиків підприємства [2]. Інші економісти вважають, що ці ризики входять до складу інших ризиків [5]. Водночас, в умовах фінансово-економічної кризи, потребує подальшого дослідження проблема вдосконалення системи управління фінансовими ризиками на підприємстві, зокрема шляхом страхового захисту.

Постановка завдання. Метою дослідження є розкриття проблем забезпечення страхового захисту підприємств від фінансових ризиків у сучасних економічних умовах та розробка методики системного страхового захисту від фінансових ризиків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під фінансовим ризиком підприємства розуміють ймовірність виникнення фінансових втрат у ситуаціях невизначеності, що супроводжують фінансову діяльність підприємства [10, с. 361]

Фінансові ризики необхідно розглядати з різних позицій: по-перше, як небезпеку можливої втрати фінансових ресурсів, по-друге, як небезпеку недоотримання очікуваних доходів, порівняно з варіантом фінансового потенціалу підприємства, розрахованого на раціональне використання всіх

ресурсів у цій сфері діяльності, по-третє, як імовірність отримання додаткового обсягу прибутку, пов'язаного з ризиком. Отже, фінансові ризики певною мірою належать до групи спекулятивних ризиків, які в результаті виникнення можуть призвести як до втрат, так і сприяти виграшу [6, с. 432].

До основних видів фінансових ризиків підприємства належать: ризик зниження фінансової стійкості, ризик неплатоспроможності, інвестиційний, відсотковий, валютний, депозитний, кредитний, податковий та ін. За джерелами виникнення всі види фінансових ризиків поділяють на дві основні групи: систематичні (ринкові ризики) та несистематичні (специфічні ризики).

Механізм нейтралізації фінансових ризиків передбачає внутрішнє страхування (самострахування) та зовнішнє – як звернення до страхових компаній, які мають відповідні страхові продукти [3, с. 58].

Основні форми внутрішнього страхування фінансових ризиків наведено на рис. 1.

Група заходів для внутрішнього страхування фінансових ризиків покликана забезпечити нейтралізацію їхніх негативних наслідків у процесі економічного розвитку підприємства.

Рис. 1. Основні форми внутрішнього страхування фінансових ризиків на підприємстві [1, с. 45]

Існує також зовнішній механізм страхування фінансових ризиків, який характеризується передачею ризику страховим компаніям.

Страховий захист від фінансових ризиків для промислового підприємства повинен носити системний, структурований характер. Такий підхід обумовлюється багатоваріантністю прийняття управлінських рішень в умовах ринку і світової фінансової кризи, які є причиною виникнення фінансових ризиків.

Для оптимізації або мінімізації фінансового ризику підприємства доцільно використовувати методіку системного страхового захисту від фінансових ризиків. Вона побудована на основі поетапного вирішення завдань, пов'язаних з прийняттям організаційно-управлінських рішень при досягненні поставлених стратегічних цілей. Даний процес проходить 7 етапів.

На першому етапі встановлюється потреба і необхідність підприємства в страховому захисті. Вихідним моментом для цього є усвідомлення причини економічної загрози, визначається система факторів, які можуть призвести до збитків, інструмент управління фінансовим ризиком і обґрунтовується економічна доцільність використання саме страхування для запобігання втрат. Для цього слід оцінити два головних аспекти: можливість страхування даного виду фінансового ризику; розмір страхового внеску повинен компенсуватися ймовірністю настання страхової події, тобто, чим вища ймовірність настання негативної події, тим більшою є доцільність використання інструментів страхування для запобігання збитків при виникненні небажаної події.

На другому етапі встановлюється предмет страхування, визначається страхова компанія, яка буде страхувати даний конкретний вид фінансового ризику, страховий інтерес. Для вибору страхової

компанії підприємство влаштовує тендер, на якому оцінка найбільш оптимальної пропозиції зі страхового захисту проводиться на підставі наступних параметрів:

- рейтинг страхової компанії згідно даних провідних аналітичних агентств;
- розмір страхового внеску;
- розмір та умови виплати страхової премії;
- термін договору страхування і умови його продовження.

На третьому етапі проводиться ідентифікація виду фінансового ризику. Здійснюється його оцінка з використанням таких методів кількісного аналізу фінансового ризику як статистичний, коли розраховується коефіцієнт варіації, дисперсії і стандартного відхилення, аналізу доцільності витрат, який орієнтований на встановлення потенційних зон ризику і може бути викликаний низкою факторів – попередньою недооцінкою вартості, зміною меж проектування, розходженням у продуктивності, збільшенням балансової вартості. Доцільним є також використання методу експертних оцінок для анкетування фахівців, що мають високий професійний рівень та великий практичний досвід у відповідній галузі, володіють здібностями до адекватного розуміння тенденцій розвитку й цікавляться поставленою проблемою. Метод використання аналогій полягає у пошуку подібності явищ, предметів, систем і їхнього зіставлення з іншими аналогічними об'єктами. Для цього методу характерний певний суб'єктивізм, оскільки велике значення має інтуїція та досвід.

Процесу формування страхового захисту від фінансових ризиків підприємства має передувати проведення економіко-статистичного обстеження фактичних витрат підприємства, пов'язаних з покриттям втрат з різних причин. Такий підхід доцільний з урахуванням галузевої та регіональної ознак. У процесі цього обстеження визначається середнє значення витрат конкретного підприємства, розробляються пропозиції щодо оптимізації реальних витрат на страховий захист.

Більшість стандартних пропозицій страховиків зі страхування фінансових ризиків підприємств передбачає використання показників середнього рівня збитку по ризику. Хоча багато в чому доцільне застосування диференційованих ставок страхового тарифу та впровадження підвищуючих (знижуючих) коефіцієнтів з урахуванням низки факторів, що впливають на повномасштабність страхового захисту від фінансових ризиків підприємства. Важливим чинником тут виступає галузева приналежність підприємства.

Індивідуалізація страхових тарифів передбачає оцінку параметрів діяльності конкретного підприємства з візуальним оглядом, документальною оцінкою і експертним висновком:

- фактор оцінки технічного стану основних засобів і оборотних коштів підприємства характеризує зношеність основних засобів, рівень їх оновлення, тобто відображає стан матеріальних активів підприємства, що дає підстави для застосування диференційованого підходу;
- фактор рівня організації виробництва впливає на чіткість дотримання технологічних вимог у виробничому процесі;
- фактор дії систем безпеки демонструє реальне функціонування даних заходів, характеризує стаціонарність або періодичність заходів по їх застосуванню, забезпечує охорону праці персоналу;
- фактор імовірності фінансових ризиків та шкоди може визначатися розрахунковим шляхом за діючими аналогічними підприємствами;
- фактор безпеки та охорони праці діє узгоджено з фактором наявності систем безпеки, який набуває особливого значення в період інтенсивного розвитку підприємства, впровадження інноваційних технологій та формування соціально-орієнтованого бізнесу [8, с. 342].

На нашу думку, впровадження диференційованого підходу до калькуляції страхового тарифу для страхування фінансових ризиків, що базується на аналізі вищенаведених факторів, відштовхується від двосторонньої зацікавленості страхової організації і підприємства-страхувальника, ініціативності суб'єктів страхових відносин. Факторний аналіз сприяє раціоналізації страхових тарифів, форматуванню обсягу страхового покриття і збалансованості економічних інтересів при формуванні страхового захисту від фінансових ризиків підприємства. Одночасно факторний аналіз страхових тарифів при визначенні обсягу страхового захисту та відшкодування реального збитку забезпечує якість страхових послуг.

Експертиза та аудит ризику супроводжується створенням карти ризику підприємства. При цьому слід враховувати як мікроекономічні (внутрішні) ризики, пов'язані з виробничою інфраструктурою, організацією бізнес-процесів, рівнем кваліфікації персоналу, насамперед, топ-менеджменту, так і макроекономічні ризики, пов'язані безпосередньо з місцем України у світовій фінансовій системі.

На четвертому етапі розробляється системна програма страхування фінансових ризиків. Для цього використовується консалтинг по обліку специфіки кожного виду фінансового ризику підприємства, визначається об'єкт і ступінь загрози настання фінансового ризику. Далі проводиться аналіз ефективності витрат на страхування, основним критерієм якого є зіставлення таких параметрів, як розмір страхового внеску та ймовірність настання ризикової події, розмір та умови виплати страхової компенсації. При цьому слід зазначити, що чим вища ймовірність настання негативної події, тим більший розмір страхового внеску і вища економічна доцільність страхування фінансового ризику. Далі створюється система контролю і запобігання страхового випадку.

Страховий захист підприємства від фінансових ризиків реалізується за допомогою укладення договору страхування. При цьому слід враховувати, що для широкомасштабного розповсюдження страхового захисту необхідне виконання ряду умов: розроблений організаційно-економічний механізм, законодавче закріплення та нормативні вимоги, достатні економічні передумови і зацікавленість суб'єктів господарювання, самостійність чи обов'язковість у прийнятті рішень зі страхування фінансових ризиків.

На нашу думку, організаційно-економічний механізм прийняття управлінського рішення про страхування фінансових ризиків підприємства повинен базуватися на бажанні менеджменту підвищувати економічну ефективність діяльності підприємства при одночасному прагненні скорочувати розмір фінансових ризиків.

При ухваленні рішення про страхування господарської операції служба управління фінансовими ризиками повинна провести аналіз характеристик та умов її проведення, розробити стратегію дій підприємства при здійсненні господарської операції. Далі потрібно провести розрахунок витрат та економічної ефективності господарської операції при кожному варіанті стратегії підприємства. Також обраховується рівень фінансового ризику при кожній стратегії підприємства та показники фінансового ризику господарської операції. На підставі проведених розрахунків формується таблиця за укрупненими аналітичними показниками. Інтегральний показник характеризує оптимальний варіант стратегії розвитку підприємства та доцільність господарської операції. На його підставі приймається рішення про доцільність страхування фінансових ризиків підприємства.

На п'ятому етапі приймається остаточне рішення про прийняття фінансового ризику безпосередньо підприємством на себе або страхування його за кожною конкретною господарською операцією. Керівникам підприємства слід оцінити можливість управління фінансовим ризиком іншими інструментами, ніж страхування. Далі проводиться андеррайтинг та вибір страхової компанії згідно з процедурою, описаною вище.

На шостому етапі відбувається підписання договору страхування, яке супроводжується визначенням страхової суми, встановленням страхового тарифу, проведенням розрахунку страхової премії та узгодженням порядку її оплати, тобто визначаються умови покриття наслідків страхової події.

На сьомому етапі відбувається надання страхового полісу про страхування фінансових ризиків підприємства.

Розвиток системного страхового захисту підприємства від фінансових ризиків багато в чому гальмується через слабкий розвиток корпоративного страхування, перш за все, в сфері страхування фінансових ризиків. Відсутність диференційованого підходу до тарифікації вартості страхових послуг, жорсткі регламентні вимоги до страхувальників, висунуті страховими компаніями, що зумовлює складність появи гнучких страхових продуктів. У той час, як в ринковому середовищі існує висока потреба в таких страхових продуктах.

Слід підкреслити, що розвиток даного процесу стримується відставанням відповідного законодавства. Справа в тому, що у нормативно-правових актах в галузі страхування відсутнє чітке визначення фінансових ризиків. Тому в сучасній ситуації присутні різні трактування цього визначення. Також не регламентовані дії страхових компаній і страхувальників, процедури їх взаємодії в галузі страхування фінансових ризиків. У цьому криється одна з основних причин низького рівня розвитку даного сегменту страхового ринку при високому рівні попиту на нього. Можна стверджувати, що попит на даний продукт перевищує його пропозицію. У таких умовах юридичної невизначеності страхові компанії змушені вдаватися до директивних форм пропозиції страхового ринку із наперед заданими обмежувальними умовами його використання, підвищувати його вартість, тому що це накладає додатковий ризик на страхову компанію. Це, в свою чергу, впливає на прийняття управлінського рішення про доцільність використання страхування як інструмента мінімізації фінансових ризиків.

Практика свідчить, що потрібне вдосконалення законодавчих позицій, які мають бути спрямовані на формування цілісної системи страхового захисту від фінансових ризиків юридичних осіб. Необхідна послідовна реалізація в законодавчих новаціях економічної сутності страхування з метою формування реального страхового захисту. Чинне законодавство, що зачіпає різносторонні положення страхування, має розвиватися з урахуванням страхової практики щодо вирішення наявних протиріч і усунення протидії вдосконаленню страхового захисту від фінансових ризиків підприємств.

Висновки з даного дослідження. Вітчизняні підприємства потребують таких форм страхування фінансових ризиків, які забезпечували б їм належний страховий захист в обсязі, що відображає індивідуальний профіль фінансових ризиків і за помірної вартості. Страховий захист від фінансових ризиків має носити системний характер і бути організований таким чином, щоб компенсація збитків, понесених страхувальником, здійснювалася у максимально короткі строки. Перехід до такого стану страхового ринку потребує від страховиків розробки якісного концептуального підходу до ведення страхового бізнесу і страхування фінансових ризиків зокрема. Враховуючи значний потенціал страхування фінансових ризиків на вітчизняному страховому ринку та подальші перспективи його розвитку, необхідно особливу увагу приділити вдосконаленню законодавчого забезпечення реалізації даного виду страхування. З цією метою необхідно визначити сутність і

поняття фінансових ризиків, надати чітку класифікацію даної групи ризиків, а також розробити відповідні методики розрахунку страхових тарифів.

Література

1. Астахова І.Е. Управління фінансовими ризиками / І.Е. Астахова, І.О. Караченцева, Л.М. Кметик // Актуальні питання розвитку фінансів, обліку і аудиту. – 2011. – № 3. – С. 43-46.
2. Бланк І.А. Финансовая стратегия предприятия / И.А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 720 с.
3. Вишнівська Б. Методи мінімізації фінансових ризиків / Б. Вишнівська // Економіст. – 2007. – № 6 – С. 58-59.
4. Говорушко Т.А. Страхові послуги: навч. посібник / Т.А. Говорушко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 400 с.
5. Горбач Л.М. Страхова справа : навч. посібник / Л.М. Горбач. – [2-ге вид., випр.]. – К. : Кондор, 2003. – 252 с.
6. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент: підручник / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 520с.
7. Лисенкова Н.В. Страхування фінансових ризиків / Н.В. Лисенкова // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Випуск 4. – С. 196-201.
8. Марчук А. Развитие системной страховой защиты от финансовых рисков промышленного предприятия / А. Марчук // Вестник Института экономики РАН. – 2008. – № 4. – С. 340-353.
9. Панченко О.І. Проблеми страхування фінансових ризиків в Україні / О.І. Панченко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – Чернігів : ЧДТУ, 2009. – № 35. – С. 45-50.
10. Яришко О. Управління фінансовими ризиками на підприємствах / О. Яришко, Є. Ткаченко, М. Кукушкіна // Економічний аналіз. – 2011. – Випуск 9. – Частина 3. – С. 361-365.

УДК 357.3:336.2

Кіляр О.Р.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і контролю
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ПОДАТКОВИХ РІЗНИЦЬ

Постановка проблеми. Впровадження податкових реформ та підвищення ефективності адміністрування податків вимагає чіткого законодавчого регулювання податкових розрахунків усіх суб'єктів господарювання. В контексті визначення подальших напрямів удосконалення даного процесу значної актуальності набуло питання методики оподаткування фінансових результатів підприємств. Однак певні труднощі виникають у зіставності інформації про податки за методикою бухгалтерського обліку та податкових розрахунків, що зумовлено існуванням податкових різниць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання зближення бухгалтерського обліку та податкових розрахунків досліджені у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців та практиків. Зокрема, дані питання досліджені у працях: Ф.Ф. Бутинця, О.С. Білоусової, В.В. Бабіча, І.А. Герасимовича, І.К. Дрозд, М.Я. Дем'яненко, О.Ф. Кирилюк, Ю.В. Колесникова, Є.В. Калюги, Л.Г. Ловінської, В.М. Медведєва, М.Ф. Огійчука, В.Ф. Палія, В.К. Савчука, Я.В. Соколова, Л.І. Стаднік, П.Я. Хомина, В.О. Шевчука та ін.

Однак на сьогоднішній день у методиці бухгалтерського обліку та податкових розрахунків існує ряд неузгоджених питань, що призводить до пошуку шляхів їх вирішення та зумовлює необхідність подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою даної статті є узагальнення інформації щодо податкових різниць в нормативно-правових та законодавчих документах та їх впливу на підвищення достовірності даних фінансової та податкової звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із результатів процесу гармонізації бухгалтерського обліку з податковим законодавством стала нова методика визначення об'єкта